

§ 9. Lămurirea denumirii de „fenomenologie“

Să încercăm acum să ne clarificăm ce anume vrea să spună denumirea de „fenomenologie“ relativ la lucrurile pe care ea le tratează și pe care tocmai le-am caracterizat. Despre această denumire vom trata făcând următorii trei pași: a) lămurirea sensului original al fiecăreia dintre părțile componente ale denumirii; b) determinarea unității de semnificație obținute o dată cu cuvântul compus și măsurarea acestei semnificații autentice a denumirii în raport cu ceea ce ea numește, adică în raport cu cercetarea pe care tocmai am caracterizat-o; c) discutarea pe scurt a câtorva interpretări greșite date fenomenologiei, provenite din interpretarea superficială și din răstălmăcirea denumirii ei.

a) Lămurirea sensului original al componentelor denumirii

Denumirea de „fenomenologie“ are două părți componente: „*fenomen*“ și „*-logie*“. Cea din urmă este bine cunoscută din denumiri precum teologie, biologie, psihologie, sociologie și este îndeobște tradusă prin „știință despre“: teologia este astfel știința despre Dumnezeu, biologia știința despre viață, adică despre natura organică, sociologia știința despre societate. Corespunzător cu acestea, fenomenologia este *știința despre fenomene*. „Logia“ – știința despre – are de fiecare dată un caracter diferit, potrivit cu lucrul care-i servește ca temă și este un termen nedeterminat din punct de vedere formal logic, în cazul nostru determinat de

[111] ce anume înțelegem prin fenomen. Trebuie așadar ca mai întâi să ne clarificăm primul component al denumirii de „fenomenologie“.

α) Sensul original al lui φαίνόμενον

Ambele părți componente trimit la cuvinte grecești, fenomen trimite la φαίνόμενον, -logie la λόγος. Φαίνόμενον este participiul de la φαίνεσθαι; această formă medie înseamnă: *a se arăta*; φαίνόμενον este deci ceea ce se arată. Forma medie φαίνεσθαι este un compus al lui φαίνω, care înseamnă: *a aduce la lumina zilei, a face vizibil în el însuși, a pune în lumină*. Φαίνω are rădăcina φα – φῶς, care înseamnă lumină, strălucire, acel ceva în

care ceva poate să devină manifest, vizibil în el însuși. Ca semnificație a fenomenului trebuie stabilită următoarea: φαivόμενον, adică *acel ceva care se arată pe sine însuși*. Φαivόμενα formează totalitatea a ceea ce se arată pe sine însuși, adică ceea ce grecii identificau pur și simplu cu τὰ ὄντα, cu ființarea.

Ființarea se poate arăta în sine însăși, pornind de la ea însăși, în diferite moduri, potrivit de fiecare dată cu modul de acces la ea. Există chiar posibilitatea ciudată ca ființarea să se arate ca ceva ce ea totuși nu este. O asemenea ființare nu o vom numi fenomen – care este ceva care se arată pe sine în adevăratul sens al cuvântului – ci *aparență*. Cuvântul φαivόμενον cunoaște astfel o modificare a semnificației sale: se vorbește de aceea despre φαivόμενον ἀγαθόν, care este diferit de ἀγαθόν, deci despre un bine care doar arată astfel, dar care de fapt nu este așa, ci doar „pare“ bun. Important este acum să vedem legătura dintre semnificația de bază a lui φαivόμενον, ceea-ce-es-te-manifest, și cea de a doua semnificație, aceea de aparență. Φαivόμενον poate însemna aparență numai deoarece aparență este o modificare a lui φαivόμενον în primul sens sau, mai exact spus: numai deoarece φαίεσθαι înseamnă „a se arăta“, el poate însemna și „a se arăta doar ca...“, „a arăta precum...“. Doar în măsura în care ceva pretinde în genere să se arate el se poate „da drept...“; numai ceea ce pretinde că este manifest poate fi aparență – da, acesta este *sensul aparenței: pretenția de a fi ceva manifest, însă tocmai asta a nu fi*. Astfel, tocmai φαivόμενον înțeles ca aparență arată că sensul fenomenului este acesta: *ființarea însăși, manifestă în ea însăși*; aparența, dimpotrivă, este o așa-zisă arătare de sine. De aceea fenomen înseamnă un *mod în care ființarea este întâlnită în ea însăși și în care se arată ea însăși*.

[112]

Trebuie să reținem acest sens autentic grecesc al lui φαivόμενον și trebuie să vedem totodată că, în primă instanță, el n-are nimic de a face cu cuvântul „aparitiție“ (*Erscheinung*) sau „simplă aparitiție“ (*bloße Erscheinung*), așa cum noi îl folosim. Nici un alt cuvânt, trebuie spus, n-a pricinuit așa dezastru și asemenea confuzie în filozofie precum acesta. Nu putem urmări aici istoria acestor erori, ci vom încerca doar să evidențiem diferențele cele mai importante dintre semnificația autentică și originară a fenomenului înțeles ca aparență și termenul „aparitiție“.

Spunem de pildă „*Erscheinungen*“ atunci când vorbim despre simptomele unei boli. Vorbim despre „aparitiții“ atunci când într-un lucru ni

se arată procese, proprietăți prin care el se înfățișează ca fiind cutare sau cutare lucru. Aparițiile survin ele însele și ele trimit către alte surveniri, astfel că din ele se poate deduce prezența a ceva care nu ni se înfățișează. Aparițiile sunt apariții a ceva care nu este dat ca apariție, ele trimit către o altă ființare. Faptul-de-a-apărea (*Erscheinen*) are caracterul trimiterii, iar trimiterea se distinge tocmai prin faptul că acel ceva la care apariția trimite nu se arată în el însuși, ci se prezintă doar ca indicat în chip mijlocit, adică se arată indirect. Termenul „apariție“ are deci în vedere acel tip de trimitere prin care ceva trimite către altceva care nu se arată în el însuși – mai exact spus care nu numai că nu se arată în el însuși, ci, potrivit sensului său, nici nu pretinde să se arate, ci pretinde să se prezinte. Caracteristică pentru trimiterea prezentă în apariție, în faptul-de-a-apărea, este funcția *indicării*, a *indicării a ceva*. Însă a indica ceva printr-un altceva înseamnă tocmai a nu-l arăta pe acesta în el însuși, ci a-l prezenta indirect, în chip mijlocit, simbolic. Când vorbim așadar despre apariție,

[113] întâlnim o cu totul altă situație decât în cazul fenomenului, unde nu avem nici o legătură de trimitere, ci avem acea structură specifică a arătării-de-sine-însuși. Ceea ce ne interesează acum este să vedem legătura intimă dintre fenomene – în acest sens autentic – și apariție, delimitând totodată apariția de aparență.

Aparența este o modificare a ceea ce este manifest, este ceva manifest care pretinde că este, dar care nu este. În acest sens privativ, aparența *nu* este fenomen; ea are caracterul arătării de sine, însă acel ceva care se arată *nu* se arată ca ceea ce el este; în timp ce apariția este tocmai prezentarea a ceea ce, prin esența sa, nu este manifest. Așadar, aparența trimite mereu la ceea ce este manifest și cuprinde în sine ideea de manifest. Dar în acest moment ne va fi totodată clar că o apariție, un simptom, pot fi ceea ce sunt, anume trimitere la un altceva care nu se arată, doar prin faptul că acel ceva care apare se arată el însuși, adică ceea ce se oferă ca simptom este un fenomen. Posibilitatea apariției ca trimitere a ceva către altceva constă în faptul că acel ceva care trimite se arată în el însuși. Altfel spus: posibilitatea apariției este fundată în arătarea-de-sine. Structura apariției ca trimitere o presupune în sine pe aceea, mai originară, a arătării-de-sine, care constituie sensul autentic al fenomenului. Ceva poate trimite la altceva numai în măsura în care este ceva care se arată pe sine.

Conceptul de apariție, trebuie spus acum, primește și numele de fenomen, cu alte cuvinte fenomenul este definit ca apariție a ceva care nu apare; el este definit astfel pornind de la un fapt care presupune deja sensul fenomenului, dar care, în ce îl privește, nu-l poate defini. Apariție mai poate însemna apoi și ceea-ce-apare, în opoziție cu ceea-ce-nu-apare, în sensul că avem două ființări, drept care spunem atunci: aparițiile sunt ceva, iar în spatele lor este un altceva – acel ceva ale cărui apariții ele sunt. [114]

De cele mai multe ori, filozofia nu ne poate spune ce anume este de fapt acel ceva care stă în spate; în orice caz însă, în conceptul de apariție este subînțeles faptul că ea însăși și legătura ei de trimitere sunt concepute la nivel ontic, ca ființări, în timp ce legătura dintre apariție și lucrul în sine este o relație de ființă: ceva stă în spatele a altceva. Se mai adaugă acum faptul că ceea ce se află în spate și care nu se arată, ci doar se face cunoscut prin apariție, este distins ca fiind, la nivel ontic, adevărata ființare, ajungându-se apoi ca ceea ce apare, anume apariția, să fie numită *simpliciter* apariție, astfel încât în interiorul legăturii ontice de trimitere să se facă o deosebire, în ce privește gradul de ființă, între ceea ce se arată și ceea ce doar apare în sensul că ceva se anunță în cuprinsul lui. Ne lovim aici de două dificultăți: apariția este concepută în mod pur ca legătură de trimitere, fără a o înțelege în primă instanță într-un sens ontic determinat; apoi, apariția este înțeleasă ca termen pentru legătura ontică de trimitere dintre $\phi\alpha\iota\nu\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$ și $\nu\acute{o}\upsilon\mu\omicron\epsilon\nu\omicron\nu$, dintre esență și apariție în sens ontic. Această ființare degradată, apariția, fiind distinsă de esență, este luată apoi în sensul de simplă apariție, iar această simplă apariție este numită apoi aparență. Confuzia este dusă atunci la culme. Din această confuzie trăiesc însă teoria tradițională a cunoașterii și metafizica.

Rezumând, va trebui așadar să ne clarificăm următoarele: există două semnificații fundamentale ale „fenomenului”: în primul rând, el înseamnă ceea ce este manifest, ceea-ce-se-arată-pe-sine-însuși, iar în al doilea rând ceea ce pretinde a fi manifest – dar care doar se pretinde astfel – adică aparență. De cele mai multe ori se întâmplă că semnificația originară a fenomenului nu este câtuși de puțin cunoscută și ne sustragem sarcinii de a ne clarifica ce anume este aici avut în vedere. Se denumeste pur și simplu prin termenul de fenomen ceea ce noi am numit aici „apariție”, explicitând-o ca atare. Când se critică fenomenologia, fiecare ia în consi- [115]

derare ceea ce îi convine, cu alte cuvinte se ia conceptul de „apariție“ și se critică cu ajutorul acestui cuvânt o cercetare care e la obiect. Atât însă despre lămurirea primei părți componente a expresiei „fenomenologie“, despre φαινόμενον.

β) Sensul original al lui λόγος (λόγος ἀποφαντικός și λόγος σηματικός)

Cuvântul λόγος trimite la λέγειν. În cuvintele compuse amintite, precum teologie, biologie și așa mai departe, *-logie* înseamnă „știința despre“. Știința este înțeleasă în acest caz ca un complex de propoziții și enunțuri cu privire la un domeniu unitar de lucruri. Λόγος însă nu înseamnă de fapt știință, ci, dacă îl înțelegem prin recurs la λέγειν, el înseamnă discurs (*Rede*), *discurs despre ceva*. Nu putem determina sensul lui λόγος după bunul nostru plac, așa cum ne trece prin minte unuia sau altuia, ci trebuie să ținem cont de ceea ce grecii înțelegeau prin λέγειν.

Dar cum determină grecii sensul lui λέγειν – a vorbi? Λέγειν nu înseamnă doar pur și simplu a produce cuvinte sau a le rosti, ci sensul lui λέγειν este δηλοῦν, „a face manifest“, adică „a face manifest acel ceva despre care se vorbește în discurs“, precum și modul în care trebuie să se vorbească despre acesta. Aristotel determină în chip mai exact sensul lui λόγος, anume ca ἀποφαίνεσθαι – *a face să se vadă ceva în el însuși și anume* – ἀπό– *pornind de la el însuși*. Prin discurs, în măsura în care este unul autentic, ceea ce este spus – ἀπό– trebuie extras din acel ceva despre care se vorbește, în așa fel încât comunicarea prin discurs, prin ceea ce ea spune, să facă manifest acel ceva despre care ea vorbește și totodată să îl facă accesibil altuia. Acesta este sensul riguros, funcțional al lui λόγος, așa cum l-a evidențiat și elaborat Aristotel.

În împlinirea lui concretă, discursul are caracteristica vorbirii, adică a emisiei vocale în cuvinte. Λόγος-ul este, în această privință, φωνή – voce. Acest caracter nu constituie însă esența λόγος-ului, ci dimpotrivă, acest caracter de φωνή se determină pornind de la sensul autentic al λόγος-ului ca ἀποφαίνεσθαι, pornind de la ceea ce este cu adevărat discursul, – discurs care pune ceva în lumină, care face să se vadă. Λόγος-ul este, după cum subliniază Aristotel, φωνή μετά φαντασίας, astfel că în emisia vocală este dat totodată un fapt-de-a-face-vizibil și un fapt-de-a-fa-

ce-perceptibil, ceva φαίνεσθαι, φαντασία, care se poate vedea. Elementul esențial în emisia vocală este φαντασία, ἀποφαίνεσθαι, acel ceva despre care se vorbește în discurs și care este ca atare vizat și semnat. De aceea λόγος-ul, înțeles la modul cel mai general, este ο φωνή σηματική, un element vocal care arată ceva, în sens de *semnificare*, care oferă ceva inteligibil. Ἔστι δὲ λόγος ἅπας μὲν σηματικός, ...ἀποφαντικός δὲ οὐ πᾶς.¹

Aristotel distinge apoi între λόγος, înțeles la modul cel mai general, în măsura în care el este în genere σηματικός și înseamnă act discursiv, și λόγος-ul care este ἀποφαντικός. Acel ἀποφαίνεσθαι, faptul-de-a-face-să-se-vadă în el însuși lucrul despre care se vorbește, este doar una dintre semnificațiile discursului. Nu orice propoziție este o propoziție teoretică, un enunț despre ceva, ci o exclamație, o rugămintă, o dorință sau o rugăciune nu sunt λόγος ἀποφαντικός, prin care ceva este comunicat, dar sunt σηματικός, ele semnifică ceva, în care caz semnificarea nu are sensul unei sesizări teoretice a ceva. În acest sens special de λόγος σηματικός și λόγος ἀποφαντικός trebuie luat λόγος-ul în toate aceste compuneri precum teologie, biologie, și așa mai departe, adică el trebuie înțeles ca θεωρεῖν, ca act discursiv în sens de comunicare ce sesizează lucrurile și doar atât, iar în acest sens de λόγος ἀποφαντικός trebuie înțeles ἀσάδαρ și λόγος-ul din compunerea „fenomeno-logie”.

b) Determinarea unității de semnificație astfel obținute și cercetarea care îi corespunde

După ce le-am clarificat pe fiecare în parte, să considerăm acum împreună cele două componente ale termenului de „fenomenologie”. Ce unitate de semnificație este dată aici și, ca denumire a cercetării caracterizate mai sus, cât de adecvat o exprimă pe aceasta însăși? Ni se arată aici un lucru surprinzător, și anume că sensul lui λόγος ca ἀποφαίνεσθαι are în sine o legătură obiectivă φαινόμενον. Fenomenologia este λέγειν τὰ φαινόμενα = ἀποφαίνεσθαι τὰ φαινόμενα – *a face să se vadă, pornind de la el însuși, ceea ce este în el însuși manifest*. Maxima cercetării fenomenologice – „către lucrurile însele” – nu face în fond altceva, la rândul ei,

¹ Aristotel, *De interpretatione*, [4, 17 a, și urm.].

decât să redea numele fenomenologiei. Dar asta înseamnă: termenul de fenomenologie se deosebește în chip esențial de ceilalți termeni care denumesc științe – teologie, biologie și așa mai departe – prin faptul că *nu spune nimic despre conținutul reic* al obiectului ce servește ca temă a acestei științe, ci numai despre *felul în care* ceva este și trebuie să fie tematizat în cuprinsul acestei cercetări! „Fenomenologie“ este așadar un termen „metodologic“, în măsura în care el este folosit doar pentru a numi modul de experimentare, de sesizare și determinare a ceea ce constituie tema filozofiei.

Obiectele cercetării filozofice au caracterul de fenomen. Pe scurt spus, cercetarea aceasta tratează despre fenomene și doar despre acestea. Fenomenologia, în semnificația ei originară și autentică, fixată în cuvântul „fenomenologie“, înseamnă un mod în care ceva este întâlnit, și anume modul privilegiat: *acest ceva se arată în el însuși*. Cuvântul „fenomenologie“ numește modul în care ceva trebuie să fie prezent pentru λέγειν, pentru explicitarea prin concept. Fenomenologia, după cum a rezultat din discuția de mai sus, tratează despre intenționalitate în apriori-ul său.

[118] Structurile intenționalității în apriori-ul lor sunt fenomenele despre care ea tratează, cu alte cuvinte ele circumscriu sfera obiectelor ce urmează să fie făcute prezente în ele însele prin această cercetare și să fie explicitate în acest tip de prezență a lor. Termenul „fenomen“ nu vrea să spună însă nimic despre ființa obiectelor respective, ci desemnează numai *modul în care ele sunt întâlnite*. *Fenomenal* este așadar tot ceea ce devine vizibil prin acest mod de întâlnire și tot ceea ce ține de ansamblul structurilor intenționalității. Vorbim de aceea despre „structuri fenomenale“, înțelegând prin aceasta ceea ce este văzut, determinat și investigat prin acest tip de cercetare. *Fenomenologic* este tot ceea ce ține de acest mod de scoatere la iveală a fenomenelor și a structurilor lor, tot ceea ce devine tematic în cuprinsul acestui tip de cercetare. *Nefenomenologic* ar fi atunci tot ceea ce nu satisface acest tip de cercetare, aparatul său conceptual și metoda sa de legitimare.

Fenomenologia, înțeleasă ca știință despre fenomenele apriorice ale intenționalității, n-are nicicând de a face cu aparițiile sau cu simplele apariții. Este absurd din punct de vedere fenomenologic să vorbești despre fenomene ca despre ceva în spatele căruia ar mai exista altceva, prin

fenomene înțelegându-se atunci aparițiile acestui ceva care stă în spate, ca fenomene care îl prezintă și îl exprimă. Fenomenul nu este ceva în spatele căruia să se mai afle altceva, ci, mai exact spus: referitor la fenomen nu se poate pune cătuși de puțin problema unui ceva care ar sta în spate, deoarece el donează tocmai acest „ceva” în el însuși. Se poate însă foarte bine întâmpla ca acel ceva care poate fi scos la iveală în el însuși și care urmează să fie legitimat să fie *acoperit*. Ceva care este vizibil în el însuși și care, potrivit sensului său, devine accesibil ca fenomen, nu are neapărat nevoie să fie prezent deja în chip factic. Se întâmplă astfel că ceea ce, potrivit posibilității sale, este fenomen, nu este dat ca fenomen, ci *trebuie mai întâi să fie dat astfel. Fenomenologia ca cercetare este tocmai activitatea prin care ceva este făcut să se vadă, fiind adus la lumină*, în sensul demontării metodice a acoperirilor.

Acoperirea este conceptul opus fenomenului și tocmai acoperirile [119] sunt cele care stau în primă instanță ca temă pentru observația fenomenologică. Ceva care poate fi fenomen este, în primă instanță și cel mai adesea, acoperit, altfel spus este cunoscut printr-o determinare provizorie. Acoperirea poate fi de mai multe feluri: în primul rând, un fenomen poate fi acoperit în sensul că este pe de-a-ntregul *încă nedescoperit*, existența sa nefiind cunoscută și nici în vreun fel reperată. Un fenomen poate fi apoi *obturat*, iar aceasta înseamnă: el a fost cândva descoperit*, însă a recăzut în acoperire. Această acoperire nu este totală, în măsura în care ceea ce a fost descoperit este încă vizibil, chiar dacă numai ca aparență. Însă câtă aparență – atâta ființă; această acoperire care se petrece ca *disimulare* este cea mai frecventă și cea mai periculoasă, deoarece în acest caz sunt neobișnuit de mari posibilitățile de a ne înșela și de a apuca pe o cale greșită. Fenomene care inițial au fost văzute ca atare sunt apoi dezrădăcinate, smulse din solul lor propriu, iar proveniența conținutului lor rămâne neînțeleasă. Acoperirea însăși, fie că este concepută ca ceva care n-a fost deloc descoperit, fie ca obturare și disimulare are, din nou, două sensuri. Există *acoperiri accidentale* și *acoperiri necesare*, acestea

* Pentru *entdecken* vom folosi în cele ce urmează traducerea „a descoperi”, și aceasta pentru a sublinia înțelesul strict fenomenologic al cuvântului: „a descoperi” înseamnă a înlătura „acoperirea” fenomenelor. El trebuie înțeles așadar ca opus direct al verbului „a acoperi” (*verdecken*) și nu ca „descoperire” în sens de simplă constatare a prezenței a ceva.

din urmă fiind date prin chiar felul de a fi al des-coperirii și prin posibilitățile ei. Orice propoziție fenomenologică obținută în chip original poate fi, ca enunț ce a fost comunicat, acoperită. Ea este transmisă mai departe pierzându-și înțelesul și temeinicia ei și devine o numire fără nici o bază. Posibilitatea ca ceea ce a fost obținut și legitimat în chip original să se închisteze la un moment dat ține de travaliul concret al fenomenologiei înseși. Totodată, acoperirea pleacă de fiecare dată de la ea, deoarece ea poartă în sine acest principiu radical. Având posibilitatea de a des-coperi într-un mod radical, ea este pândită de pericolul de a rămâne închistată în propriile rezultate.

[120] Dificultatea cu care se confruntă o activitate fenomenologică autentică apare tocmai atunci când trebuie să devină critică față de ea însăși, și aceasta într-un sens pozitiv. Mai întâi de toate trebuie obținut, pornind de la obiectele cercetării fenomenologice, modul în care ele pot fi întâlnite ca fenomene. Ceea ce înseamnă că modul caracteristic de sesizare a fenomenelor – explicitarea care sesizează în chip original – nu are câtuși de puțin sensul unei sesizări nemijlocite, putând spune în acest sens că fenomenologia ar fi o simplă vedere care nu necesită pregătire metodologică. Lucrurile stau tocmai invers și de aceea este atât de esențial ceea ce maxima spune în chip explicit. Întrucât un fenomen trebuie să fie mai întâi obținut ca atare, considerațiile preliminare și scoaterea pas cu pas la lumină a acoperirilor cer un mare efort metodologic, pentru a putea fi astfel determinate și ghidate de ceea ce, fenomenal vorbind, este dat de fiecare dată în intenționalitate. Cerința ca fenomenele să fie date în cele din urmă în mod direct nu are nimic de-a face cu comoditatea unei priviri nemijlocite. Tocmai deoarece esența nu poate fi dedusă din esență, apriori-ul din apriori și nici unul din ele nu poate fi dedus din altceva, ci totul trebuie adus la nivelul unei priviri legitimize, tocmai de aceea trebuie urmată, în ce privește complexele fenomenale izolate, o cale de fiecare dată diferită, potrivit cu nivelul de des-coperire al apriori-ului și cu tipul de obturare, mai mică sau mai mare, intervenit o dată cu tradiția. Întrucât orice structură trebuie evidențiată în cele din urmă în ea însăși, cercetarea de tip fenomenologic are în primă instanță, după cum s-a spus adesea, caracterul sau aspectul unei *fenomenologii precum un album cu imagini*, în sensul că ea nu pune în lumină decât structuri izolate, care pot fi proba-

bil foarte de folos unei filozofii sistematice, însă această punere în lumină nu poate reprezenta totuși decât ceva preliminar. Se vrea de aceea ca tot ceea ce observația filozofică izolată a scos la iveală să fie ratificat filozofic prin încorporarea sa într-o dialectică sau în ceva asemănător. Replica pe care o putem da în acest caz este că în primă instanță n-avem nimic de întreprins în ce privește conexiunile structurale dintre structurile intenționalității, ci tot ceea ce este aprioric se determină întotdeauna pornind doar de la lucrul pe care avem a-l investiga cu privire la structura lui fenomenală. Nu e nevoie pentru moment să ne ocupăm mai mult cu aceste considerații, deoarece ele, în măsura în care aspectul concret al fenomenelor nu ne este clar, rămân totdeauna sterile. [121]

c) Respingerea câtorva răstălmăciri tipice cu privire la fenomenologie, care pornesc de la numele ei

Doresc să vorbesc pe scurt despre câteva răstălmăciri tipice cu privire la fenomenologie, deoarece astăzi ele încă mai sunt de găsit pretutindeni în filozofie și deoarece puțini sunt aceia care se străduiesc să-și clarifice sensul autentic al fenomenologiei pornind de la activitatea ei concretă. Exemplul tipic și desigur cel mai potrivit pentru a arăta până unde se poate merge astăzi cu asemenea răstălmăciri este un studiu al lui Rickert din revista *Logos*.²

Rickert vrea să dovedească aici că fenomenologia nu este și nu poate fi o filozofie a nemijlocitului și vine cu câteva propuneri privitor la cum ar trebui să arate o astfel de filozofie a nemijlocitului. Vedem din prima clipă că se vorbește de pe o anumită poziție: trebuie să existe o filozofie a nemijlocitului și trebuie făcut totul pentru a o avea. „E nevoie mai înainte de toate de o minimă mediere pentru a putea determina conceptele de apariție și de fenomenologie în așa fel încât să poată fi utilizabile pentru o filozofie a nemijlocitului.”³ În contra acestei afirmații trebuie spus mai întâi la modul general că fenomenologia nu vrea să fie nici o filozofie a

² H. Rickert, *Die Methode der Philosophie und das Unmittelbare. Eine Problemstellung / Metoda filozofiei și nemijlocitul. O punere a problemei*, în: *Logos*, 1923/24, vol. XII, pp. 235–280.

³ *Ibid.*, p. 242, notă.

intuiției și nici o filozofie a nemijlocitului; ea nu vrea câtuși de puțin să ajungă la o filozofie înțeleasă în acest sens, ci vrea să ajungă la lucruri.

[122] Critica lui Rickert se întemeiază pe faptul că, pentru el, termenul „apariție“, potrivit sensului său, ca apariție a ceva, presupune ceva care nu este apariție și care nu este prin urmare dat în chip nemijlocit, iar fiindcă apariția este mereu apariție a ceva aflat în spatele ei, nemijlocitul nu poate fi sesizat, ci avem mereu de-a face cu o mijlocire. De aceea, fenomenologia este nepotrivită pentru a fi știința fundamentală a filozofiei. Se poate vedea, în primul rând: conceptul de apariție, de fenomen, este preluat aici ca atare și nu se caută câtuși de puțin să se vadă ce semnificație originară are de fapt fenomenul și ce semnificație are el în fenomenologie, ci este pus la bază conceptul tradițional de apariție – un cuvânt-concept lipsit de conținut –, criticându-se o dată cu el activitatea concretă a unei cercetări. E de prisos să mai insistăm asupra acestui studiu, deoarece o critică la obiect n-ar duce la nimic și, în fond, nu e nevoie de prea multă măiestrie pentru a critica o asemenea respingere. Ea trebuie însă menționată, deoarece Rickert nu face în această lucrare decât să exprime lucruri curențe în filozofie și caracteristice pentru atitudinea față de fenomenologie. Nu atrag atenția asupra acestui lucru pentru a salva fenomenologia, ci pentru a arăta în mod clar că prin astfel de interpretări nu numai că este deformat sensul activității fenomenologice, dar se pierde mai cu seamă instinctul pentru acele lucruri asupra cărora trebuie să se aplece filozofarea.